

Szikra Renáta

Függő(leges) kertek – lebegő kertek

A nagyvárosok belső kerületeiben, az égbeszökő ingatlanáraknak köszönhetően az egy főre jutó zöldfelület mennyisége riasztóan csökken.¹ A meglévő növényzet akadály az építetőknek, ugyanakkor nélkülözhetetlen életfeltétel a betonrengtegben élőknek. Szaporodnak az autók, fogynak a fák; minden „üres” négyzetméteren előbb vagy utóbb irodaházak, lakótornyok emelkednek. Ennek a folyamatnak a kompenzálása csak tudatosan tervezett és fenntartott zöldfelületekkel lehetséges. A lehulló csapadékot a csatornarendszer nyeli el, ettől még szárazabbá válik a széndioxid kibocsátás, korom és por miatt amúgy is erősen szennyezett városi levegő. A növényekkel borított felületek képesek a légszennyező anyagok kiszűrésére, a por megkötésére amellet, hogy oxigént bocsátanak ki. Felveszik a csapadékot, és folyamatos párologtatásuk révén nemcsak a levegő szárazságát mérsékelik, hanem nyáron akár 5-6 fokkal csökkenthetik közvetlen környezetük hőmérsékletét. Hangelnyelő és rezgéscsillapító hatásuk is számottevő. És akkor még nem esett szó az érzékszerveinkre gyakorolt pozitív hatásokról: a városi környezet produkálta szokásos ingerektől (zaj, bűz) oly eltérő élményekről, mint a színek kavalkádja, fény-árnyék játék, illat, vízcsobogás és madár-csicsergés, sőt akár egy erkélyládában művelt konyhakert révén a saját termés betakarításának élménye.

¹ A közterületi zöldfelületi mutató ajánlott arányszáma, amely Magyarországon 21-30 m²/fő, Tokióban például kevesebb, mint 5 m²/fő.

PATRICK BLANC
Musée du quay Branly, 2004, Párizs
© fotó: <http://www.flickr.com/photos/goodduck/540206006/>

A gyakorlat azt mutatja, hogy ha a települések területének több mint a fele biológiailag aktív zöld- vagy vízfelület, akkor már érvényesül a növények erőteljes kondicionáló szerepe. Viszont az is igaz, hogy például a növényzet hőmérsékletet mérséklő vagy zajelnyelő hatása nem terjed túl messzire, így bár nagyon fontosak a város tüdejét jelentő összefüggő, nagy kiterjedésű zöldfelületek, a városi parkok, a lakók életminőségének javítását érdemben az épületek közvetlen közelébe ültetett növények: a belső kert, a homlokzat-zöldítés, a tetőkert kialakítás vagy az utcafásítás szolgálja leginkább.

A hagyományos függőkertektől eltérő megoldásra talált rá a francia botanikus, PATRICK BLANC, amikor megalkotta első „növényfalát”.² A Chamount-sur-Loire-i kertkiállításon 1994-ben felállított, több méter magas, növényekkel sűrűn borított fal (*Murs Végétaux*) sekély medencében állt, melynek visszaforgatott vize táplálta a növényeket. A vertikális kert atyjaként világhírré és népszerűsége szert Blanc a trópusi őserdők tanulmányozásával töltötte élete nagy részét. A saját lakásához tartozó, magas falakkal körülvett, szűk és sötét hátsó udvar beültetéséhez dzsungelbéli tapasztalatait használta fel. A trópusi őserdőkben a fény felé törő fák magasan záródó lombkoronája alatt árnyékos és nedves körülményeket kedvelő vagy más növényen élősködő, parazita növények számtalan válfaja talál kedvező adottságokra. Sokuknak nincs szüksége szilárd talajra, a gazdanövényre kapaszkodva, légygökereiken keresztül veszik fel a szükséges tápanyagokat. Blanc olyan talaj nélkül, vízkultúrában nevelhető növényeket keresett, melyekből mérsékeltövi dzsungelszituációt teremthetett. Olyan növénytársításokra volt szüksége, melyek az eltérő magassági szintek különböző adottságaihoz (fény-árnyék, szá-

² www.verticalgardenpatrickblanc.com / www.murvegetalpatrickblanc.com

raz-nedves) könnyedén alkalmazkodnak. (Meglepő módon az olyan közönséges, városi parkokban mindenütt megtalálható, virágos sövénynek nevelt cserjék, mint a spírea, buddleia vagy a kínai boglárka cserjéje egyáltalán nem érzékenyek a függőleges „talajfelületre”. A fény felé fordulva, laza, szellős lombzatukkal árnyékolják az alattuk lévő szinteket, amelyeket inkább a hostafélék, íriszek, páfrány- és mohafajok vesznek birtokba.) Kutatási módszere BETH CHATTO növényvadászatahoz hasonlított, aki a rendkívül silány talajú, szélsőséges éghajlati adottságokat jól toleráló fajokból komponált burjanzó kertet (*Elmstead Market*, Colchester). Blanc még csak kertnek sem nevezi növényfalait: a trópusi őserdőkhöz hasonló szabad növénytársulásról beszél. A falat alkotó növények szőnyegszerű szövedéke azonban ennek ellenére a helyszín adottságaitól függő, precíz összeállítást és gondos tervezést követel. (Fontos különbség, hogy Chatto szinte önfenntartó, minimális gondozást igénylő növénytársításával szemben Blanc falai az ókori függőkertekhez hasonlóan igazi luxuskertnek számítanak, amelyek tápanyagutánpótlás nélkül gyorsan elpusztulnának.) Bár az elmúlt évtizedben számos falkert-patent látott napvilágot³, Blanc módszere kiállta az idő próbáját. Az ő növényfalának alapját az épület külső vagy belső falához erősített fémrács adja. A hozzá erősített vastag PVC fólia nem érintkezik a fallal, a légrést a rácszat rögzítése biztosítja. A PVC fóliához kapcsolódik az a kétrétegű, nemezszerű geotextília, melynek „zsebeibe” a csírázó magvak, hajtások, palánták vagy dugványok kerülnek. A PVC fólia nem engedi a gyökereket a falig hatolni. A víz és a tápanyag automata csepegtető öntözőrendszeren keresztül érkezik a növényekhez. A textilszerű, vizet és

PATRICK BLANC
CaixaForum, 2006, Madrid; (Herczog és de Meuron)
© fotók: <http://chungwoo.egloos.com/1728580>

³ Számos website létezik, melyek különböző szerkezetű zöldfalakat hirdetnek, közülük néhány: www.eltlivingwalls.com, www.greenfortune.com, www.greenrooftops.com/GreenWallPhotoGallery.aspx, www.agreenroof.com

EDOUARD FRANÇOIS
Château Le Lez, 2000, Montpellier

tápanyagot könnyedén továbbító anyagot sűrűn átszövő gyökerek vastag szőnyeget képeznek. A burjánzó növénytömeg mégsem nehezebb négyzetméterenként harminc kilónál, pedig akár harminc tő is elfér egymás mellett ekkora felületen. Még egy több emelet magas szerkezet is olyan könnyű, hogy gyakorlatilag bármilyen fal elbírja. Könnyedén felszerelhető épülethomlokzatra, de megfelelő növények összeválogatásával és elegendő fény biztosításával zárt térben is felállítható (sőt álmennyezetként rögzített variációja is létezik már). Az első két falkert a Cartier Alapítvány 1998-as *Être Nature* kiállítására készült: a párizsi székház üveghomlokzatának bejárat feletti falszakaszát foglalják el kívül és belül. A külső kertet mérsékeltövi, Franciaországban honos növényekből, a belsőt trópusi fajokból állította össze Blanc. Az ideiglenesnek készült kertalkotások végül bekerültek az állandó gyűjteménybe, Lothar Baumgarten műve, az Alapítvány épületét körülölelő kertalkotás (*Theatrum Botanicum*, 1993–94) mellé. Blanc leggyakrabban idézett műve az etnográfiai múzeum, a *Musée du quay Branly* 2004-re elkészült, 200 méter hosszú, 12 méter magas összefüggő homlokzati kertje. Az épületet Jean Nouvel tervezte, a múzeumhoz tartozó park Gilles Clément alkotása. Blanc homlokzat kialakítása új dimenziót kölcsönöz az épületnek: az íves fal mozgásba lendül, a zöld burkolat eleven bőrnek hat. Az ablaknyílások körül burjánzó növényzet birtokba veszi, szinte feloldja az épület kontúrjait. A különféle épülettípusokhoz, klimatikus adottságokhoz és funkcióhoz könnyen adaptálható rendszer mindenhol egyedi műalkotás eredményez. Köztéri műveinek térformáló ereje vitathatatlan, elég, ha a madridi modern művészeti múzeum, a *CaixaForum* (Herczog és de Meuron, 2006) hatalmas tűzfalának szőnyegszerű dekorativitására vagy a párizsi *Pershing Hall* (2001) szálloda átriumának égbeszökő, majd 30 méter magas zöld zuhatagára utalunk. Kertjeinek jelentős hőmérsékletszabályozó, párszító vagy zajelnyelő funkciója háttérbe szorul a növényfalak lélegzetelállító szépsége mögött. A természet és az ember formáló erejét ötvöző kertművészeti alkotásként a Blanc „növényfala” a toulous-i botanikus kert és természet-tudományi múzeum gyűjteményébe éppúgy bekerült, mint a kanazawai 21. század múzeumának műalkotásai közé.

ANN DEMUELEMEESTER belga divattervező 2007-ben épült futurisztikus „ökházra” emlékeztető *szőuli üzlete* a zöld homlokzathoz kicsillanó íves üvegfelületeivel a Quay Branly függőleges kertjét idézi, mégis más atmoszférát sugároz. A párizsi épületet meghódítja, bekebelezi a növényzet, míg MINSUK CHO (Mass Studio) építményének homogén, hűvös felülete távolról nem is tűnik elevennek. A raszterháló tagolta, textilhatást keltő, finom burok inkább műgyepre hasonlít, bár a geotextíliát itt is élő növényzet szövi át. Minsuk Cho a húszas évek modernizmusának eleganciáját idéző letisztult szerkezete a szalagként kanyargó, lekerekített üvegfelületeket és high-tech eszköztárat a földszinten barlangszerűen öblösödő sötétbarna beton födémekkel és hullámzó tartópillérekkel vegyíti.

Az alagsori üzletekhez vezető, hófehér falakkal határolt szűk lépcsőház lefelé haladva egyre bővül, mígnem egy mohával borított, hullámzó domboldalok közötti grottaszerű térbe érkezik. Cho az épületet olyan organikus és mesterséges elemekből felépülő komplex rendszerként értelmezi, ahol az eleven az építettel nem kontrasztot, hanem ötvözetet alkotva egyfajta cyborg-épületet teremt.⁴

EDOUARD FRANÇOIS mimikri épületei ezzel szemben a környezetbe olvadás lehetőségét vizsgálják: mindig az adott körülményekhez alkalmazkodnak, felveszik a környezet mintázatát, színét, s így gyakorlatilag láthatatlanná válnak. Az erdőszéli rusztikus „kunyhó” (*Cités Rurales*, 1996) körül meghagyott vagy újonnan telepített fák törzsükkel az alsó szint hosszú ablakréseit takarják, háló mögé szorított lombjokkal pedig az épület emeleti homlokzatát rejtik. A Montpellierben megépült folyóparti lakótömb (*Château Le Lez*, 2000) pedig a ház falszerkezetébe illeszkedő, kővel megrakott hálókossakkal igyekszik az épületet a közvetlen környezetével összhangba hozni. A folyópart erózióját akadályozó technika került át a falakra, hogy a ház elkészülte után a folyékony tápoldattal és magokkal elkevert földdel befröcskölt falon, a kövek közti résekben megtapadva sarjadjon újra a természet. A „rügyező háznak” keresztelt épülettömb balkonjaira is tervezett virágládákat, ahonnan csüngő és kúszónövények omlanak majd alá. A kezdetben kopár kőfalakat François tervei szerint néhány év alatt dús zöld növényzet borítja majd.⁵ Ahogy a montpellieri tömb, úgy a párizsi „Towerflower” (1999) is rejtőzködik. Az épülethez használt beton fehér-szürke, kevert színe már-már álcahalót idéz, a szomszédos épületek hasonló színű tömbjei között csupán szinte láthatatlanná válna. A természet designelemként jelenik meg: a homlokzaton körös-körül elhelyezett, fehér virágtartókba telepített, örökzöld bambusztövek sűrű zöld függőnyt vonnak a ház köré. Épületei kaméleon módjára simulnak környezetükhöz, ami azt jelenti, hogy François azt is tiszteletben tartja, ha egy épület egyszerűen nem lehet zöld, mint például a Champs Elyséesen álló *Fouquet's Barrière* szálloda, melyet az eredeti épület mintájára (vakablakokkal, stukkódíszekkel együtt) „öntött” betonba. Csupán néhány véletlenszerűen elhelyezett nyílást helyezett el a mellette álló épületek színébe olvadó, zárt homlokzaton. Ahol természeti környezet gyakorlatilag nem létezik,

4 Lásd: www.dezeen.com/2007/12/26/ann-demeulemeester-shop-in-seoul-by-mass-studies/ és www.massstudies.com

5 A kövek közti rések túl szélesnek bizonyultak ahhoz, hogy megtartsák a kisebb növényeket, úgyhogy pár évvel később a még mindig meglehetősen szürke épület falába kézzel ültették be a nagyobb növényeket. A ház körüli vegetáció azóta megerősödött, és a fák is körülfonták már az alsóbb szintek kiugró balkonjait és átjáróit.

ott François nem is erőlteti. Az ökológiai szemlélet természetesen fontos részét képezi tervezői attitűdjének, de a legfontosabbnak az intelligens tervezést, a kontextusba helyezés aktusát tartja. A nemrég átadott *Bio Éden* (Eden Bio, 2008) azonban már a nevével is jelzi, hogy a környezettudatos tervezés szempontjai nem szorulnak háttérbe még egy nagyváros szociális lakásépítési programja esetén sem. A *Bio Éden* lakásainak középső, hosszan elnyúló tömbje körül farámpák, felüljárók és hidak rendszere közé ékelt lombfalak rejtik a lakásokat, amelyeket két oldalról 3-4 szintes, a hagyományos párizsi bérházakat idéző, manzárdtetős házsor kíséri. A cinklemezrel borított homlokzaton, az ablakpárkányokon a tradicionális virágcserepek is megjelennek. A keskeny építési telken több szinten telepített fasorok, előkertek, párkánykertek a hely adottságaiból maximálisan kihozható zöldfelületet biztosítják anélkül, hogy a házsorok élesen elútnának a környező lakótömböktől. A La Défense negyed eleven szoborrá alakított ipari méretű szellőzőtornya (Wild Tower, 2003) viszont egyszerre rejtja a torony eredeti funkcióját és emeli ki a beletűzdelt karókra futtatott függőkert levegőt tisztító és esztétikai funkcióját. Az *Elvadult torony* képében a természet visszahódít egy darabot a sivatagi sterilitású városi tájból.

François tornyához hasonló hibridépítmény a BURCKHARDT+PARTNER építésziroda és a RADERSCHELL tájépítész stúdió⁹ tervei alapján 2000–2001-ben létrehozott zürichi *MFO (Maschinenfabrik Oerlikon) park*. Udo Weilacher „zöld bundába öltöztetett acélvázként” jellemzi⁸ a csaknem 100 méter hosszú (34 méter széles és majdnem 20 méter magas) vázszerkezetet, mely a régi gyárépületekkel, raktárakkal és irodaházakkal beépített környékhez igazodik. Egy súlyos, tömör épületkomplexum vagy hagyományos füves-ligetes park nem felelt meg a célnak, amely a beépítetlen területet a város kulturális vérkeringésébe kívánta bekapcsolni. A légies térrácsokra feszített „kerti építmény” pihenőpadjaival, kilátó-teraszával, rámpákon és lépcsőkön megközelíthető több emeletes, árnyas sétányaival multifunkcionális közösségi térré lépett elő. Az alacsony sövényeken kívül több mint 100 fajta kúszónövényt telepítettek a tartóoszlopok között húzódó keskeny ágyásokba vagy konténerekbe (melyekből az emeleti sétányokra is jutott, hogy fent is ugyanolyan dús növényzet borítsa a vázat, mint az alsóbb régiókban). Az automata öntözőrendszerrel táplált növényzet idővel meghódította a magasabb szinteket is, és itt-ott szétterült az építmény tetejét behálózó huzalszerkezeten. A gigantikus méretű „lugas-rendszer” az éjszakai neonvilágításban kulisszaszerűvé válik. Szerelőcsarnok jellegét erősítik az újrahasznosított ipari alapanyagok, amelyeket a fogadótérben alkalmaztak. A zöld üvegcsereppel felszórt központi pihenőszigetet a kúszónövényekkel befuttatott oszlopocsarnokban napozóágyakkal, stégszerű falalóval és sással benőtt, kerek medencével szerelték fel. Az építmény áttört szerkezete könnyed és levegős maradt évek múltán is, mert a kúszónövények nem képeznek olyan összefüggő függőnyszerű felületeket, melyek elrejtene az alapszerkezetet, így árnyas és napos helyek váltják egymást. Az emeleti sétányokkal együtt parkként élvezhető zöldfelület többszöröse az építmény alapterületének, amellet izgalmas, felfedezésre csábító szerkezet kivételes térélményt is nyújt.

A függőleges felületen kialakított kertek kevésbé röghöz kötöttek, mint talajközeli rokonaik, sőt – mivel talajra szinte nincs is szükségük – mintegy lebegnek a térben. A WEST 8 tájépítész iroda két vertikális kertterve elszakad az épülettől – az egyikben még csak eleven növényt sem találunk –, mégis hordozzák a városi kert esszenciális lényegét: „funkció nélküli, kicsiny, zárt teret, mely illúzióra épül”.⁵ A 2002-es kertterv (*Makebljide*, St. Marteendijk, 1999) Utrecht egyik sűrűn beépített külső kerületének új lakónegyedéhez készült, számos más mintakerttel együtt. A mesterséges halmon emelkedő, harminc méter magas toronykert végül nem épült meg. A toronyházat imitáló szögletes vázszerkezet emeletenként egy-egy sor konténerbe ültetett, oszlopos borókat hordoz. A belső kertet, melynek aljában vízliliomokkal ékes, békáktól hangos tavacska kapott helyet, a felsőbb szintekről csüngő muskátlik virágözöne borítja. A kert messziről is impozáns látványt nyújt, de a lakók a tő körül elhelyezett pihenőpadokra is letelepedhetnek. Úgy tűnhet, mintha a toronykert felsőbb régiói is megközelíthetők lennének – mondjuk kilátóteraszaként használhatnák a felső szintet, ahol a sárga fel-

hőszerű képződmény a tavacskaival összekapcsolva, az automata öntözőrendszert működteti –, de a kertet, a vörös virágzuhataggal borított „lichhofot” csak alulról lehet szemügyre venni. ADRIAAN GEUZE kicsiny alapterületen monumentális hatást ér el a táj függőlegesbe állításával és azzal az abszurdnak tűnő ötlettel, hogy a babiloni függőkertek mintájára készítse el az elővárosi kiskert prototípusát. A tradicionális díszkertek kiüresedett, unalmas toposzai: az oszlopos örökzöldek, a muskátlival tömött erkélyládák és a szúnyogkeltető tavacska a szürreális szituációba kerülve szinte átlényegülnek – a terep átrendezésével új értelmet nyernek és kibontakoztathatják rejtett szépségüket. Ha a houteni kert passzív szemlélődésre szánt díszkert, akkor a Malmöben néhány évvel korábban ténylegesen felállított *Titkos kert* (Secret Garden/Sund Garden, 1999) éppen az ellentéte: nyers, interakcióra készített, meglepetésekkel teli élménypark. A malmöi tengerparttól nem messze, feltöltött területen áll és „a tengerről álmodik”. A kert befoglaló kubusának oldalhosszúsága mindössze 12 méter. Felhalmozott rönkfákból készültek a kert embermagasságot meghaladó oldalfalai. A kapun belé-

BURCKHARDT+PARTNER, RADERSCHELL
Maschinenfabrik Oerlikon park, 2000–2001, Zürich
© fotó: <http://www.flickr.com/photos/73813471@N00/2445629075/sizes/l/>

WEST 8
Brandende stad / Bloeiende stad (Égő város / virágzó város, Rotterdam, 2007. május-június)
© fotó: http://www.west8.nl/projects/all/brandende_stad_bloeiende_stad/

pőt a megelevenedett hántolt gerendák ágaskodó erdeje fogadja (innen ragadt a kertre a „mikádó-kert” elnevezés). A szinte mesebeli atmoszférát erősíti a kert zártsága, az „összedobált” gerendaerdő tetején „lebegő”, megközelíthetetlennek tűnő héj titokzatossága. Három kerek lyukon át alulról is kilátunk az égre, és láthatóvá válnak a tető kagylóhéj-rétegei és néhány nagyobb szikladarab. A falak közé zárt, szűk térből a kert függőleges irányban mozdul el, és arra készíti a látogatót, hogy maga is ezt tegye. Létrákkal és hegymászó felszereléssel (biztonsági kötelekkel) kalandos túrára hívja a vállalkozó szelleműeket. A szűk tér kitágul, a fizikai nehézségek, a kihívás más dimenzióba helyezi az élményt (mint az égisz paszulyon felkapaszkodó bátor mesehős, aki küzdelmek árán nyeri el jutalmát). Aki eléri a felső szintet, álomszerű birodalomba, a tenger kertjébe kerül. Hatvan centi vastagon felhintett kagylótörmelék képezi a tetőkert talaját. Elszórtan elhelyezett, sima felületű sziklák kínálnak pihenőhelyet, két jókora kagylóhéj pedig vízgyűjtő medenceként szolgál. A földtől elemelt kert Geuze szándéka szerint álomszerű, imaginárius kapcsolatot képez a tenger és a svéd erdő birodalma között. Geuze és a West 8 megközelítésében az építészeti tér (így a kert tere is) méret és arányérzéklet folyamatosan próbára tévő, új dimenziókat nyit. Pozitívan viszonyulnak a jelenkori tájhoz, kiaknázzák a dinamikus, folyamatosan átalakuló és terjeszkedő városi táj adottságait, „melyet nem kötnek béklyóba az építészeti dogmák és a történelem, hanem a horizont felé nyújtózkodik és a magasba tör”.⁷ Geuze a városlakót sem a körülmények szánni való áldozatának látja, akit muszáj kárpótolni egy darabka természettel, hanem azt a magabiztos, kihívásokat kereső, kíváncsi és kreatív individualistát keresi benne, aki a legmodernebb technikai eszközöket alkalmazva feltárja és alakítja környezetét.⁸ A West 8 terveinek játékos, optimista megközelítése, a *Titkos kert* esetében a mesészerű, költői látomás képes felkelteni a vágyat, hogy felfedezzük és birtokba vegyük a teret. A West 8 ideiglenes kertinstallációi még inkább teret engednek az efféle kísérleteknek. A városközpontban felállított *Brandende stad / Bloeiende stad* (Égő város / virágzó város, Rotterdam, 2007. május-június) magasba törő lángnyelveket imitáló, 64 ezer vörös és lilavirággal teleültetett virágmezője a Rotterdamtól ért második világháborús bombázás pusztításának és a város újjáépítésének állított emléket. A mindent elemészto tűz a hullámozó virágmezők „ártatlan” szépségében ölt testet. A két ellentétes fogalom szokatlan formában történő össze-

7 Adriaan Geuze. Lásd: www.archilab.org/public/2000/catalog/west8
8 i.e.

kapcsolása mintha a háború és a béke kibékíthetetlen ellentétét oldaná. A földtől elemelkedő, meredek ágyások, különösen éjszakai megvilágításban, fantasztikus látványt nyújtanak. A gyász mellett vagy helyett optimizmust, élet-szeretetet hirdető rotterdami emlékmű intenzív hatása a korábbi kertekhez hasonlóan a téma költői megragadásában és formabontó megfogalmazásában rejlik.⁹ A művészi képzelőerő és szabadság képes felszabadítani a kert röghöz kötött műfaját, és olyan meghökkentő kertalkotásokat hoz létre, melyek nemcsak fizikai kötöttségeiktől (épülettől és talajtól) szakadhatnak el. Maguk mögött hagyhatják a hasznosság kényszerét, amit természetpótlék szerepük kényszerít rájuk. Fiziológiai és biológiai kondicionáló hatásuknál fontosabb, hogy az emberek mentális igényeit elégítsék ki. A korlátokkal, szabályokkal terhelt városi térben új élmények ígérését hordozó, szabad teret nyitnak. A lebegő kertek játékoságát, felfedezésre csábító élményét közvetíti egy „repülő kert” is. A mesebeli repülőszőnyeg mintájára állandóan helyét változtató *Repülő Fűszőnyeg* (The Flying Grass Carpet, HUNK DESIGN ID-EDDY)¹⁰ legutóbb (2008. augusztusában) éppen a West 8 lángoló ágyásai (Schouwburgplein, Rotterdam) helyén landolt, és gyökeresen átalakította a tér megszo-kott képét. Az eklektikus, cseppet sem vonzó, szürke városi tér nyüzsgő közösségi térré alakult, mivel a fűszőnyeget azonnal birtokba vették a járókelők. Heverésző, piknikező, játszó csoportok lepték el a különféle golf-, futball- és teniszpályákhoz használatos fűfajtákból szőtt „perzsaszőnyeget”. A városi közegbe kiválóan illeszkedő, csaknem 400 m² (vagy 1800 m²) alapterületű „instant park” holt anyag, a városi zöldfelületek kondicionáló hatásával ugyan nem ér fel, de a virágágyásokkal ékes gyepek környezet-szépítő, közösségi tér képző hatását illuzórikus kertként így is betölti.

9 A West 8 később elnyerte az állandó emlékműre kiírt pályázatot is. A *Brandgerms* (Tűzhatár/Tűzvonal, 2008) a járdába süllyesztett, vörösén izzó fénytesszelkel a porig bombázott belvárost jelképező, 12 km kerületű kört jelölik ki. A lángszimbólummal megfestett világítótestek 25 méterre helyezkednek el egymástól. A zöld fény a holland légierő hidakat védő pusztításaira utal. Az installációt éjszaka vörösén „izzó” lángnyelvet mintázó padok egészítik ki. Az ideiglenes installáció hegyméretű, lángoló virágmezője sokkoló látvány a végleges emlékmű visszafogott gesztusaihoz képest, melyek azonban állandó, de nem tolatkodó jelenlétükkel hosszabb távon ugyanolyan maradandó hatást gyakorolnak a szemlélőre. A rotterdami emlékmű rejtőzködő természete Micha Ulmann berlini könyvégetés emlékművének földbesüllyesztett üres könyvtárát, illetve a Gunter Demnig „botlatóköveit” idézi.
10 www.flyinggrasscarpet.org